

Nr 48.

Av herr **Karlsson, Gottfrid, m. fl.**, om visst anstånd med erläggande av annuiteter och räntor å låneunderstöd till *Hidinge-Spångakärrens torrlägningsföretag*.

Genom nådiga brev den 11 november 1921, 11 juli och 19 december 1924 samt 25 november 1927 har Kungl. Maj:t beviljat låneunderstöd från odlingslånefonden å respektive 532,360 kronor, 33,610 kronor, 1,760 kronor och 2,110 kronor för torrläggning av marker, de s. k. Hidinge-Spångakärren, tillhörande vissa fastigheter inom Vintrosa, Hidinge och Knista socknar av Örebro län.

Genom nådigt brev den 27 juni 1929 har ovannämnda torrlägningsföretag beviljats ytterligare statsbidrag från statens avdikningsanslag med 300,000 kronor, varav till avdikningslånefonden överförts 120,370 kronor, därav 86,680 kronor såsom inbetalning av det förstnämnda lånet å 532,360 kronor, 33,610 kronor såsom inbetalning av hela det genom Kungl. brevet den 11 juli 1924 beviljade lånet och 80 kronor såsom inbetalning å det genom Kungl. brevet den 19 december 1924 beviljade lånet å 1,760 kronor.

Genom utslag den 1 oktober 1929 har länsstyrelsen i Örebro län, sedan lånet å 33,610 kronor, på sätt ovan anförts, helt inbetalts, fastställt kapitalavbetalnings- och räntebeloppen för lånen å 532,360 kronor och 1,760 kronor.

Ordningen för återbetalningen av det enligt Kungl. brevet den 25 november 1927 beviljade lånet å 2,110 kronor har, enligt vad vi inhämtat, ännu icke kunnat av länsstyrelsen fastställas.

Beträffande det ifrågavarande företags uppkomst och utveckling tillåta vi oss hänvisa till vad som därom anförts i Kungl. Maj:ts proposition nr 169 och jordbruksutskottets utlåtande nr 47 till 1929 års riksdag angående ytterligare statsunderstöd till företaget.

Då intressenterna i det ifrågavarande företaget genom detsamma råkat i en synnerligen bekymmersam ekonomisk ställning, har länsstyrelsen i Örebro län i skrivelse till statskontoret den 24 september 1932, varav avskrift härjämte bifogas — bil. A — hemställt, att statskontoret ville skyndsamt vidtaga de åtgärder, som i saken kunde finnas påkallade.

Sedan kungl. lantbruksstyrelsen den 1 november 1932 avgivit yttrande över länsstyrelsens förenämnda framställning, har länsstyrelsen den 19 november 1932 avgivit yttrande, som härjämte i avskrift bilägges — bil. B — med anledning av vad lantbruksstyrelsen i ärendet anført.

Förhållandena bland företags till ett 80-tal uppgående intressenter äro för närvarande sådana, att, därest ej förbättring av företags ekonomi

åvägabringas, ett indrivande år för år hos intressenterna av avbetalningar och räntor å företagens stora lån av staten och enskilda långivare kommer att bringa flertalet intressenter till ekonomisk ruin. Redan nu har statskontoret måst för lånet å exekutiv auktion inropa ett tiotal av fastigheterna i fråga och det är för oss känt, att utmätning skett av ett stort antal fastigheter för gäldande bland annat av dem åvilande avbetalningar och räntor å lånen.

I den mån så kunnat ske har länsstyrelsen i dessa fall medgivit anstånd med ytterligare åtgärder för indrivning av statens fordran för annuiteter och räntor för detta torrlägningsföretag intill dess vederbörligt beslut på den ovan nämnda till statskontoret av länsstyrelsen gjorda framställningen om lånets reglering blivit meddelat, dock högst intill den 15 maj 1933.

Under åberopande av vad sålunda tidigare i denna sak förekommit och nu anförts tillåta vi oss hemställa,

att riksdagen ville besluta att medgiva intressenterna i Hidinge-Spångakärrens torrlägningsföretag anstånd med erläggande av annuiteter och räntor å till företaget av statsmedel beviljade låneunderstöd tillsvidare, intill dess vederbörligt beslut blivit meddelat i anledning av den av länsstyrelsen gjorda framställningen om vidtagande av åtgärder för lånens reglering.

Stockholm den 19 januari 1933.

Gottfr. Karlsson.

Ad. Lindgren.

Harald Åkerberg.

Bilaga A.

Avskrift.

Till kungl. statskontoret.

Genom nådiga brev den 11 november 1921, 11 juli och 19 december 1924 samt 25 november 1927 har Kungl. Maj:t beviljat låneunderstöd från odlingslånefonden å respektive 532,360 kronor, 33,610 kronor, 1,760 kronor och 2,110 kronor för torrläggning av marker, de s. k. Hidinge-Spångakärren, tillhörande vissa fastigheter inom Vintrosa, Hidinge och Knista socknar av Örebro län.

Genom nådigt brev den 27 juni 1929 har ovannämnda torrläggningsföretag beviljats ytterligare statsbidrag från statens avdikningsanslag med 300,000 kronor, varav till avdikningslånefonden överförts 120,370 kronor, därav 86,680 kronor såsom inbetalning å det förstnämnda lånet å 532,360 kronor, 33,610 kronor såsom inbetalning av hela det genom kungl. brevet den 11 juli 1924 beviljade lånet och 80 kronor såsom inbetalning å det genom kungl. brevet den 19 december 1924 beviljade lånet å 1,760 kronor.

Genom utslag den 1 oktober 1929 har länsstyrelsen, sedan lånet å 33,610 kronor, på sätt ovan anförts, helt inbetalts, fastställt kapitalavbetalnings- och räntebeloppen för lånen å 532,360 kronor och 1,760 kronor. Av utslaget beträffande förstnämnda lånet framgår, att vid tiden för utslagets meddelande oguldet kapitalbelopp med tillägg av vid samma tidpunkt upplupna räntor uppgick till 493,033 kronor 56 öre, att årliga inbetalningen fastställdes till 29,582 kronor 1 öre för vart och ett av åren 1929—1953 och till 26,903 kronor 8 öre för år 1954 samt att summan av den låntagarna åliggande inbetalning för lånet utgjorde 766,453 kronor 33 öre.

Återbetalningen av lånet å 1,760 kronor har genom länsstyrelsens utslag ålagts en enda person och skall fullgöras för vart och ett av åren 1932—1956 med 111 kronor 69 öre och för år 1957 med 101 kronor 41 öre eller med tillhoppa 2,893 kronor 66 öre.

Ordningen för återbetalningen av det enligt kungl. brevet den 25 november 1927 beviljade lånet å 2,110 kronor har ännu icke av länsstyrelsen fastställts.

Beträffande det ifrågavarande företagens uppkomst och utveckling tillåter sig länsstyrelsen att hänvisa till vad som därom anförts i Kungl. Maj:ts proposition nr 169 och jordbruksutskottets utlåtande nr 47 till 1929 års riksdag angående ytterligare statsunderstöd till företaget.

Statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet yttrade i frågan bland annat följande: »Med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst angående förhållandena vid igångsättandet av ifrågavarande företag och orsakerna till den synnerligen bekymmersamma ekonomiska ställning, vari intressenterna genom utförandet av företaget blivit försatta, anser jag starka billighetsskäl tala för att från statens sida ytterligare understöd lämnas företaget. Detta planlades vid en tid, då det för höjande av landets livsmedelsproduktion var av den allra största betydelse, att den till odling lämpliga marken i möjligaste mån utnyttjades, och av utredningen i ärendet framgår också, att odlingsrådet i Örebro län, förvisso i

anslutning till direktiv från centralledningen i Stockholm, tagit en mycket verksam del i företagens igångsättande.»

»Förhållandena bland löretagens till ett 80-tal uppgående intressenter torde för närvarande vara sådana, att, därest ej förbättring av företagens ekonomi åvägabringas, det lär vara att förvänta, att ett indrivande år för år hos intressenterna av avbetalningar och räntor å företagens stora lån av staten och enskilda långivare kommer att undan för undan bringa många, kanske flertalet intressenter till ekonomiskt obestånd.»

Vad statsrådet sålunda anörtl har länstyrelsen tillåtit sig upprepa, då det helt återspeglar såväl förhållandena vid företagens igångsättande som de ekonomiska konsekvenser för intressenterna, som företaget medfört. De farhågor, varåt statsrådet och andra i fråga om företaget givit uttryck, hava tyvärr visat sig ingalunda vara överdrivna. Det ytterligare statsbidrag å 300,000 kronor, som efter Kungl. Maj:ts proposition beviljades av 1929 års riksdag, har endast i ringa mån kunnat avhjälpa de svårigheter, vari företagens intressenter råkat. Erläggandet av de årliga annuiteterna bliver med varje år allt svårare. Under åren 1929 och 1930 hava ett stort antal låntagarna måst för annuiteterna restföras. Av 1931 års annuitet för lånet å 532,360 kronor, uppgående till 29,582 kronor 1 öre, utestår ännu i dag oguldet ett belopp av 11,744 kronor 83 öre, ehuru låntagarna, av flera omständigheter att döma, uppbjuda alla krafter för att fullgöra dem åliggande betalningsskyldighet.

På länstyrelsens uppdrag har statens lantbruksingenjör Gösta Kindblom verkställt en ingående utredning rörande förhandenvarande förutsättningar för företagens ekonomiska bårighet. Av denna utredning framgår, bland annat, att beträffande icke mindre än 55 av de i företaget deltagande fastigheter nuvärdet av återstående 23 annuiteter överstiger taxeringsvärdet å fastigheterna och att samma värde i vissa fall med nära fem gånger överstiger taxeringsvärdet. Härtill kommer, att flera av fastigheterna, förutom av annuiteterna å odlingslånet i fråga, betungas av egnahemslån, nyodlingslån o. dyl.

Såsom huvudsaklig anledning till företagens ekonomiska misslyckande uppgives, att den båtnad, företaget i verkligheten medfört, i högst avsevärd grad understege den beräknade och anledningen härtill vore i sin tur, att markvärderingen skedde under högsta dyrtid, då uppfattningen såväl om markens värde som framför allt om behovet av ytterligare odlad mark var en helt annan än nu. Avsevärda områden upptogos som lämpliga till odlingsmark, vilka i våra dagar icke kunde ifrågakomma till odling. Å dylika områden vilande höga avdikningslån måste nu praktiskt taget bäras helt och hållet av den redan tidigare odlade jorden. Härtill komme att å vissa platser jordens fysikaliska beskaffenhet visat sig vara sådan, att skörden, särskilt av vissa sädeslag, bleve genom uppträdande av s. k. slungsjuka praktiskt taget ödelagd.

Uppenbarligen måste, därest icke staten skyndsamt träder hjälpsamt emellan, exekutiva åtgärder i betydande omfattning tillgripas för annuiteternas indrivande. I några fall hava dylika åtgärder redan måst vidtagas. I tre av dessa fall hava fastigheterna å exekutiv auktion inropats av kungl. statskontoret, varefter — i två fall — de förutvarande ågarna hos statskontoret anhöllit att få återköpa fastigheterna till priser och mot villkor, som, om anbuden antoges, skulle förorsaka staten och många enskilda icke ringa förlust.

Av skål, som torde framgå av vad ovan anförts, måste man räkna med

en sakernas utveckling i den riktning förenämnda fall visa, vilket innebär att statskontoret skulle nödgas övertaga en stor del av fastigheterna i fråga. Man kan nämligen med säkerhet förutsäga, att inteckningsägare i mycket få fall skulle komma att till skyddande av sina intressen inropa exekutivt utbudet fastighet. En utveckling i ovan antydd riktning är emellertid, enligt länsstyrelsens mening synnerligen olycklig, varför den bör till varje pris förekommas och förhindras.

Olika utvägar kunna måhända komma i fråga för beredande åt delägarna av den hjälp, varav de nu oundgängligen äro i behov. En helt ny uppskattning av en var delägare tillkommande båtnad av företaget skulle väl vara ägnad att bäst bidra såväl till rättvisa som nödig lindring i rådande ekonomiska svårigheter, men laga form för sådan uppskattning torde saknas. Enda framkomliga vägen lär vara nedskrivning i största möjliga omfattning och under inga förhållanden mindre än till hälften av lånen, möjligen i förening med utsträckning av amorteringstiden, allt i den mån icke de säregna förhållandena vid företagens tillkomst och företagens ekonomiska misslyckande anses i enstaka fall böra föranleda till avskrivning av hela återstående skulden. Då emellertid snar hjälp är av nöden, torde omedelbart, i avvaktan å beslut om definitiva åtgärder, tagas i övervägande frågan om anstånd helt eller delvis med erläggande av den annuitet, som förfaller till betalning innevarande år, ävensom, i den mån det kan ske, om inställande av exekutiva åtgärder för indrivning av till betalning redan förfallna annuiteter. Dylika åtgärder måste eljest på grund av lagens föreskrifter om förmånsrätt vidtagas under instundande oktober och november månader.

Av vad ovan anförts och i övrigt i saken förekommit framgår, att delägarnas i Hidinge-Spångakarrens torrlägningsföretags ställning numera är sådan, att den påkallar ett omedelbart och kraftigt ingripande från statsmakternas sida. Läget är för närvarande ytterst allvarligt, då många av intressenterna stå inför ekonomisk ruin och de övriga genom företaget befinna sig i ett starkt ekonomiskt betryck.

Länsstyrelsen har velat till kungl. statskontoret inberätta förhållandet och hemställer, att kungl. statskontoret ville skyndsamt vidtaga de åtgärder, som därav påkallas.

Av lantbruksingenjören Gösta Kindblom i ärendet verkställd utredning bifogas och vitsordas till alla delar.

Örebro slott i landskontoret den 24 september 1932.

Bror C. Hasselrot.

Oskar Rundqvist.

Bestyrkes

å tjänstens vägnar:

Oskar Rundqvist.

Bilaga B.

Avskrift.

Till kungl. statskontoret.

Sedan kungl. lantbruksstyrelsen den 1 november 1932 avgivit yttrande över länsstyrelsens framställning till Eder om vidtagande av vissa åtgärder i fråga om Hidinge-Spångakärrens torrlägningsföretag, har Ni i skrivelse den 14 innevarande november anhållit, att länsstyrelsen ville, med anledning av vad lantbruksstyrelsen framhållit, i ärendet avgiva yttrande.

Med återställande av remissakten får länsstyrelsen anföra följande.

Lantbruksstyrelsen förklarar sig ställa sig mycket tveksam, i vad beträffar ytterligare mellankomst från statens sida för lindrande av de enskilda delägarnas i företaget ekonomiska svårigheter, enär därmed dörren skulle lämnas öppen för liknande anspråk från andra kristidsföretag av denna art. Dessa farhågor synas länsstyrelsen överdrivna. I förevarande fall föreligga enligt länsstyrelsens uppfattning alldeles säregna förhållanden, som torde sakna motstycke inom landet. Såsom förut från länsstyrelsens sida framhållits är här sålunda fråga om ett företag, vilket kommit till utförande genom ingripande av statliga organ, och vilket på grund av bristfällig undersökning av statens vederbörande tjänsteman — i stället för att tillföra delägarna i företaget båtnad i form av förbättrad jord eller ytterligare odlingsbar mark — icke kan sägas hava varit dem till något ekonomiskt gagn. Sålunda har vid de senaste undersökningarna framkommit, att den mark, som vid planläggandet av företaget beräknats bliva odlingsbar, i stor utsträckning befunnits vara fullkomligt ofruktbar och rent av sjukdomsalstrande samt icke heller i framtiden kan tänkas lämna någon avkastning. Andra delar av den utvunna arealen återigen, vilka vid planläggandet likaledes antagits komma att övergå till odlingsbar mark, hava visat sig kunna utnyttjas allenast till skogsbörd. Även den del av avdikningslånen, som belöper å dylik mark, måste därför, därest icke återbetalningstiden utsträcker över en avsevärd tidrymd, belasta fastigheterna utan att dessas avkastningsförmåga på något sätt ökats. — Det är sålunda icke, såsom lanbruksstyrelsen synes ifrågasätta, enbart den nu pågående jordbrukskrisen, som haft så ödesdiga följder för delägarna i företaget, utan det torde huvudsakligen vara felkalkyleringarna rörande företagens bärkraft, som orsakat svårigheterna.

Lånen tillkommo under förutsättning att fastigheterna skulle erhålla ökad avkastningsförmåga. Sådan har i de flesta fall uteblivit och i många fall hava delägarna genom misslyckade odlingsförsök å den nyvunna jorden i stället åsamkats ökade utgifter. Då delägarna sålunda nedlagt eget eller upplånat kapital till avsevärda belopp utan att fastigheternas avkastningsförmåga ökats, är det uppenbart att i en mängd fall det måste vara omöjligt för fastighetsägarna att uppbriga medel till odlingslånen återbetalning, och dessa svårigheter torde år från år ökas. Den omständigheten, att delägarna icke haft några eller endast ringa kontanta utgifter för själva torrlägningsföretagets genomförande, kan länsstyrelsen därför icke tillmäta någon betydelse.

Vad beträffar de hjälpatgärder, som måste vidtagas, har lantbruksingenjören i sin den 13 september innevarande år lämnade uttömmande utredning påvisat, att i företaget ingående fastigheter kunna bära en annuitet av sammanlagt högst 15,459 kronor 62 öre. För ernående av detta resultat skulle med nu gällande amorteringstid till företaget anvisade lån behöva nedskrivnas med omkring 50 procent eller nedskrivning äga rum med minst 100,000 kronor och en utsträckning av amorteringstiden ske till 60 år. Länsstyrelsen finner detta efterskänkande av skulden vara oundgängligen erforderligt för att förhindra ett allmänt ekonomiskt sammanbrott för delägarna i företaget. — Vid bedömandet i vad mån efterskänt belopp bör komma de olika delägarna i företaget till godo, synes kunna övervägas, huruvida icke hänsyn bör tagas till de förhållanden, som numera framkommit rörande företagens inverkan på däri ingående olika fastigheter. Nedskrivningen av det varje fastighet åvilande skuldbelopp skulle i så fall föregås av en ny, av lantbruksingenjören verkställd förrättning, åtföljd av en av honom upprättad fördelningsplan.

En dylik utredning måste likväl beräknas taga en avsevärd tid i anspråk. I avvaktan härpå samt med hänsyn till de svårartade förhållanden, som för närvarande råda för jordbrukarna i allmänhet och för delägarna i det ifrågavarande företaget i synnerhet, synes det därför ofrånkomligt att låta med amorteringarna av lånen få anstå under de närmaste åren. Sådant anstånd bör lämnas redan beträffande de annuiter, som förfalla till betalning innevarande år samt medgivas alla delägarna i företaget till förhindrande av att dessa i ännu större utsträckning än hittills skett bliva föremål för exekutiva åtgärder. Anståndstiden bör icke understiga fem år.

Genom ett dylikt anstånd skulle möjlighet beredas de delägare, som ännu häfta för tidigare års annuiter, att kunna fullgöra sin försummade betalningsskyldighet. Länsstyrelsen tillåter sig i detta sammanhang erinra, att av de år 1931 förfallna annuiteterna ännu återstå oguldna 11,744 kronor 83 öre. För bevarande av kronans förmånsrätt till dessa annuiter hava utmätningar måst företagas. Givetvis kommer dock länsstyrelsen, att så långt sig göra låter lämna gäldenärerna anstånd med betalningen till förhindrande av verkställighet av utmätningarna. Utan tvivel skulle ett utkrävande av de innevarande år till betalning förfallande annuiteterna visa sig lämna ännu sämre resultat och för delägarna i företaget hava de mest vådliga följder.

Örebro slott i landskontoret den 19 november 1932.

Bror C. Hasselrot.

M. Heljestrand.

Bestyrkes

å tjänstens vägnar:

Oskar Rundqvist.